

Odborné vzdělávání v Dánsku

Příloha je zpracována na základě publikace, kterou vydal Cedefop v roce 2012, kdy Dánsko předsedalo EU, a je doplněna o informace získané z jiných zdrojů.

Dánské království (*Kongeriet Danmark*):

Dánské království tvoří Dánsko, Faerské ostrovy (*Færøerne*) a Grónsko (*Grønland*).

Vláda: Konstituční monarchie s jednokomorovým parlamentním systémem

Parlament (*Folketinget*): 179 členů:

- 135 je voleno přímým proporcionálním zastoupením v 10 volebních obvodech;
- 40 dalších křesel je rozděleno proporcionálně mezi politické strany;
- čtyři křesla jsou rezervována pro dva zástupce z Faerských ostrovů a dva z Grónska.

Politické strany: V parlamentu je obvykle zastoupeno 8 – 10 stran, vlády jsou koalici dvou nebo více stran.

Volby: Maximální doba mezi volbami jsou čtyři roky, i když ministerský předseda může vyhlásit volby dříve. Obecní a regionální volby se konají každé čtyři roky. Poslední celostátní volby proběhly 15. září 2011. Dánsko volí též své

zástupce do Evropského parlamentu, kde má 13 zástupců zvolených v roce 2009.

Správní rozdělení: Pět regionů a 98 samosprávných oblastí. Reforma administrativní struktury Dánska v roce 2007, významně snížila počet místních samosprávných orgánů.

Rozloha: 43 000 km² a pobřežní čára o délce 7300 km. Dlouhá délka pobřežní čáry je způsobena tím, že Dánsko sestává z Jutského poloostrova (*Jylland*) a 407 ostrovů.

Počet obyvatel: 5,6 milionů. **Míra porodnosti:** 1,88.

Hustota obyvatelstva: 129,4 lidí na km². Největší a nejhustěji osídlené oblasti jsou (*Vestjylland*), kde leží hlavní město Kodaň (*København*), ostrov Fyn a Jutský poloostrov.

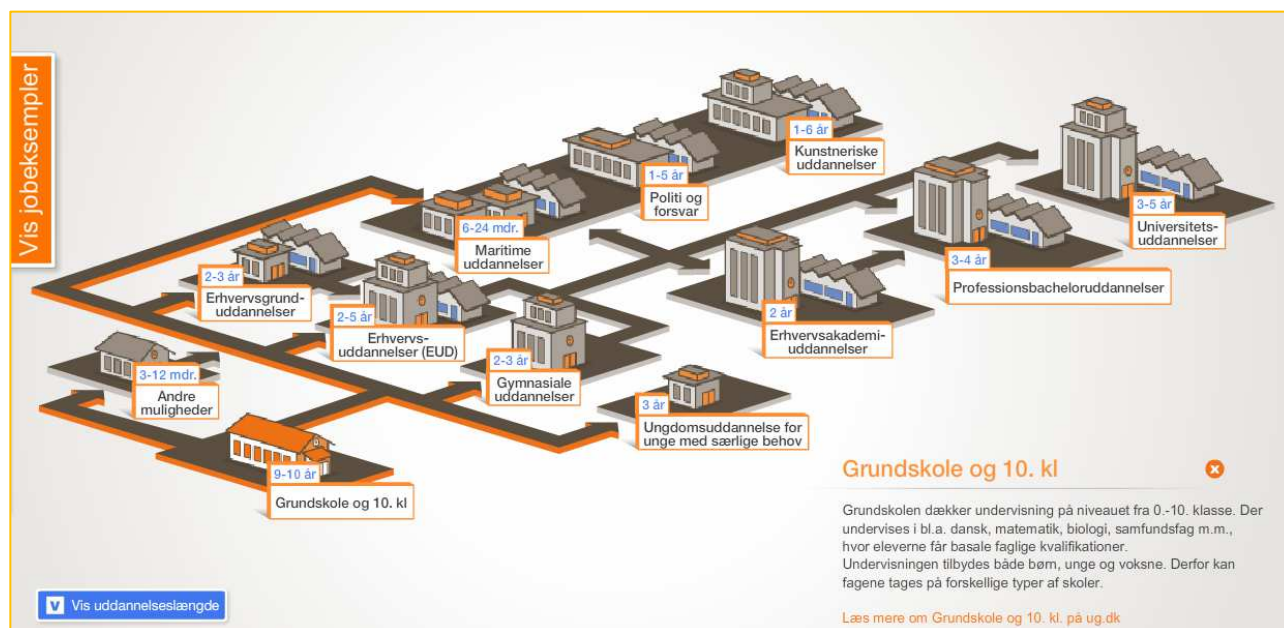
Imigrace: Přistěhovalci tvoří 10,1 % obyvatelstva. Nejvíce jich přichází z Turecka, Německa, Polska a Iráku (2011).

Grónsko a Faerské ostrovy mají vlastní vládu, která odpovídá za tamní záležitosti, např. školství, sociální systém, daně apod., a proto nejsou zahrnuty do dánského systému OVP. Nejsou také členy EU.

Struktura dánského vzdělávacího systému

Pramen: EURYDICE. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Denmark:Overview>

Pramen: <http://www.ug.dk/media/sync/uddannelsessystemet/index.html#/uddannelsessystemet>

Vysvětlivky k dolnímu obrázku:

Na webové stránce se kliknutím na modrý obdélník v levém dolním rohu zobrazí délka studia. Svislý oranžový obdélník ukáže povolání, pro která školy připravují. Po kliknutí na školu se ukáže její charakteristika a cesty, po kterých žáci přišli a mohou jít dál.

Základní školy

Základní vzdělávání bylo v Dánsku povinné od 7 do 16 let věku, tzn. od 1. do 9. třídy. Od roku 2009 je do té doby volitelná (většinou děti však navštěvovaná) předškolní třída povinná, takže všechny děti vstupují do školy v šesti letech. Po 9. třídě pokračuje 60 % žáků ve volitelné 10. třídě, místo přímého vstupu na střední školu. 10. třída je určena žákům, kteří si chtějí osvojit další obecné kompetence a vyjasnit si své plány do budoucna dřív, než vstoupí do středoškolského všeobecného nebo odborného vzdělávání mládeže.

Základní vzdělávání probíhá ve *Folkeskole* (též nazývané *Grundskole*), i když existují i jiné druhy škol, např. soukromé nezávislé školy. Základní vzdělávání je ukončeno závěrečnou zkouškou, která umožňuje přechod do středoškolského vzdělávání mládeže.

Ve vzdělávání dospělých existují na této úrovni dva programy. Přípravné vzdělávání dospělých (*Forberedende voksenundervisning – FVU*) poskytuje kurzy čtení, psaní a matematiky, kurzy pro dospělé s potížemi v učení a pro ty, kdo nemají dánštinu jako mateřský jazyk. Všeobecné vzdělávání dospělých (*Almen voksenuddannelse – AVU*) je poskytováno dospělým, kteří z různých důvodů neukončili 2. stupeň základní školy nebo si potřebují doplnit znalosti z některých předmětů. Zkoušky na této úrovni jsou stejné jako závěrečné zkoušky v 9. či 10. třídě.

Střední vzdělávání (vzdělávání mládeže – *ungdomsuddannelse*)

Střední vzdělávání je všeobecně vzdělávací a odborné. Všeobecně vzdělávací programy jsou obvykle tříleté a jsou přípravou pro vzdělávání na terciární úrovni. Žáci se mohou částečně specializovat, např. na cizí jazyk či přírodní vědy, závěrečné zkoušky však zůstávají stejné:

- všeobecné vzdělávání ukončené závěrečnou zkouškou (*Studentereksamen – STX*);
- vyšší přípravná zkouška (*højere forberedelseseksamen – HF*), HF vyžaduje ukončení volitelné 10. třídy nebo ekvivalentní praxi, např. na trhu práce nebo v odborném vzdělávání a obvykle studium trvá jen dva roky;
- vyšší obchodní kurs zakončený zkouškou (*højere handelseksamen – HHX*);
- vyšší technický kurs zakončený zkouškou (*højere teknisk eksamen – HTX*).

Poslední dva kurzy bývají někdy označovány za odborně zaměřené středoškolské vzdělávání směřující do vysokoškolského ekonomického nebo technického vzdělávání – neposkytují však přímo profesní kvalifikace a vyžadují, aby student absolvoval vysokoškolské vzdělávání dříve, než vstoupí na trh práce, a proto jsou zařazeny do kategorie všeobecného vzdělávání. Na-

vzdory své různé povaze poskytují všechny čtyři (v závislosti na výběru a výkonu studenta) přístup do všech oblastí vysokoškolského vzdělávání.

Odborné vzdělávání a příprava (*Erhvervsuddannelse*) zahrnuje programy z oblasti zemědělství, obchodu, techniky, sociální a zdravotnické péče. Programy obvykle začínají základním 20 až 60týdenním kursem. Základní kurs probíhá většinou ve škole, i když existují i alternativní cesty. Na to navazuje hlavní program, pro který žáci musí uzavřít smlouvu s podnikem. Žáci bez této smlouvy mohou místo toho absolvovat praktickou přípravu ve škole (*Skolepraktik*). Hlavní programy mají různou délku, obvykle trvají kolem tří let.

Kvalifikace odborného vzdělávání poskytují držitelům přístup na trh práce jako kvalifikovaným pracovníkům, nebo do krátkých a středních cyklů vysokoškolských programů v odborných vysokých školách (*Erhvervs-skole*) a akademiích (*Erhvervsakademi*) nebo na univerzitách.

Nově zavedený program s názvem EUX spojuje všeobecné a odborné vzdělávání a nabízí možnost získat profesní kvalifikace umožňující přímý vstup na trh práce i stejný přístup na vysokou školu jako mají absolventi výše uvedených čtyř směrů všeobecného vzdělávání.

Systém vzdělávání dospělých a dalšího odborného vzdělávání má na středoškolské úrovni tři programy: program vyšší přípravy v jednotlivých předmětech (*hf-enkeltfag*), základní (odborné) vzdělávání dospělých (*grundlæggende voksenuddannelse – GVU*), a vzdělávání dospělých pro trh práce (*Arbejdsmarkedsuddannelser – AMU*). Hlavní cílovou skupinou prvního programu jsou dospělí, kteří si potřebují doplnit své středoškolské vzdělání tak, aby získali přístup do určitého vysokoškolského studia. Se správnou kombinací vyučovacích předmětů však mohou složit vyšší přípravnou zkoušku (*højere forberedelseseksamen*). Programy GVU se zaměřují na pracovníky s nízkou kvalifikací, kteří mají alespoň dva roky praxe, a umožňují jim získat kvalifikace ekvivalentní počátečnímu odbornému vzdělávání a zahrnující i výsledky předchozího učení. AMU poskytuje specifické kompetence vztahující se k práci kvalifikovaným i nekvalifikovaným pracovníkům. Programy lze rozdělit do tří hlavních kategorií:

- všeobecné kompetence;
- specifické kompetence vztahující se k povolání nebo k oboru;
- kompetence potřebné na trhu práce.

Vysokoškolské vzdělávání

Vysokoškolské vzdělávání lze zhruba rozdělit na:

- profesně zaměřené krátké nebo středně dlouhé studium; krátké nabízejí odborné akademie (*Erhvervsaka-*

demí) a vedou k profesnímu diplomu (*bevis for*), středně dlouhé nabízejí odborné vysoké školy (*Erhvervsskole*) a vedou k titulu odborný bakalář (*professionsbachelor*);

- dlouhé studium na univerzitách, kde většina studentů po dosažení bakalářského titulu pokračuje v magisterském studiu. Jeho absolvování poskytuje přístup do doktorandských programů.

V rámci vysokoškolského vzdělávání existují také krátkodobé programy dalšího odborného vzdělávání dospělých (*Videregående voksenuddannelser – VVU*). Je to necelodenní studium, které je možné kombinovat se zaměstnáním.

Počáteční odborné vzdělávání a příprava

Klíčové reformy

Úkolem reforem prováděných od konce 80. let bylo odborné vzdělávání a přípravu (OVP) zjednodušit, zprůhlednit, udělat ho koherentnější, flexibilnější vůči potřebám trhu práce a změnám ve společnosti a přitažlivější pro žáky. Systém měl být více individuálně zaměřen a šit na míru vynikajícím i slabším žákům.

Přehled reforem:

1991 – reforma zavedla principy decentralizace, řízení dle cílů, polo-privatizaci škol a svobodnou volbu škol žáky (především se zabývala řízením a financováním);

1996 – reforma programů obchodního vzdělávání zavedla kurikula založená na kompetencích a vyšší míru individualizace (především se zabývala kurikulární reformou a inovativními metodami vyučování);

2000 – reforma změnila programy technické přípravy snížením počtu vstupních cest, zavedením modulové struktury v základním kursu, individualizovanějším a flexibilnějším přístupem a zavedením nových pedagogických zásad, nových učitelských rolí a nových pedagogických nástrojů, např. vzdělávacího plánu a deníku (především se zabývala kurikulární reformou a inovativními přístupy k vyučování);

2003 – dodatky posílily individualizaci programů a zaměřily se na přiblížení všeobecně vzdělávacích předmětů k praxi. Zavedly také princip hodnocení výsledků předchozího učení (*Realkompetencevurdering*) a vytvořily několik krátkých programů OVP (reforma zahrnovala kurikulární reformu, validaci výsledků neformálního a informálního učení a potřebu kvalifikací);

2007 – reforma shromáždila všechny programy OVP (vzdělávání z oblasti obchodu, techniky, zemědělství a sociální a zdravotnické péče) pod stejnou legislativu. Zavedla strukturovanější základní kurzy zaměřené na slabší žáky, kteří mají problémy se zvládnutím individualizovaného systému; nové základní kurzy tvořící 12 přístupových cest; rozšířila možnosti částečných kvalifikací nazývaných stupeň (*trin*); a systém individuál-

ních vzdělávacích plánů (žakovský plán – *Elevplan*) se stal povinným. Zavedení kroků spojených s výsledky učení dává žákům příležitost vstoupit na trh práce s částečnou kvalifikací, dokumentující jejich kompetence a umožňující dokončit program OVP později, pokud si to přejí. Zákon vstoupil v platnost v srpnu 2007; mnohé z těchto změn však nebyly zavedeny před červencem 2008 (tento nejnovější soubor reforem se proto především zabývá kurikulární reformou se zvláštním zaměřením na slabší žáky).

Programy a cesty OVP

OVP v Dánsku se převážně skládá ze základních profesních kursů a hlavních programů. Kromě toho se mladým lidem po ukončení povinné školní docházky nabízí několik dalších profesně orientovaných programů. Je to kombinované odborné a všeobecné vzdělávání (EUX), kurzy ve výrobních školách, a základní profesní příprava (*Erhvervsgrunduddannelse*).

Existuje též několik programů OVP pro specifická povolání, které se řídí odlišnou legislativou než ostatní OVP, a proto zde nejsou popsány:

- příprava strojvedoucích (10 měsíců);
- příprava pedikérů (18 měsíců);
- příprava námořníků, např. lodních mechaniků a obchodních rybářů.

Základní kurzy a hlavní programy OVP

Od roku 2008 se OVP skládá z 12 širokých základních kursů, z nichž každý poskytuje přístup do několika specializovanějších hlavních programů.

Základní kurs	Počet	
	Hlavní programy	Special. a stupně
1. Automobilová, letecká a jiná doprava	8	22
2. Stavebnictví a stavitelství	15	38
3. Stavitelství a uživatelské služby	3	6
4. Zvířata, rostliny a příroda	9	31
5. Péče o tělo	3	4
6. Potravinářství	10	29
7. Mediální produkce	7	10
8. Obchodní	7	25
9. Výroba a vývoj	27	71
10. Elektřina, automatizace a IT	9	27
11. Zdravotnictví, péče, pedagogika	4	7
12. Doprava a logistika	7	31

Základní kurzy trvají v průměru 20 týdnů, tato doba se může pohybovat v rozmezí od 10 do 60 týdnů podle potřeb jednotlivých studentů, v obchodních oborech je to buď 38, nebo 76 týdnů (s možností prodloužit program až na 116 týdnů).

Základní kurzy nevybavují žáky kvalifikacemi nezbytnými pro vstup na trh práce, jejich absolvování však opravňuje je vstupu do jednoho ze 109 hlavních programů, které vedou ke specifické plné profesní kvalifikaci. Hlavní programy zahrnují také několik stupňů

(*trin*) a specializací, které odpovídají specifickým pozicím na trhu práce.

Stupně umožňují žákům opustit školu bez úplného ukončení jednoho z hlavních programů, a přesto dosáhnout částečné kvalifikace poskytující přístup na trh práce. Výhodou je, že se žáci mohou později snadno vrátit tam, kde školu opustili, a získat další kvalifikace odpovídající příslušnému hlavnímu programu.

Specializace rozdělují hlavní programy do větví, které poskytují specifičtější kompetence zaměřené na určitou oblast profesního pole. Např. hlavní program *veterinární ošetřovatel* má dvě specializace: *veterinární ošetřovatel, malá zvířata* a *veterinární ošetřovatel, koně*, které obě trvají tři roky a dva měsíce. Existuje však také stupeň (*trin*) *pomocník ve veterinárním ošetřovatelství*, který trvá rok a 10 měsíců. Absolventi tohoto stupně mohou přijmout místo pomocníka ve veterinárním ošetřovatelství a později se vrátit ke studiu a stát se kvalifikovaným veterinárním ošetřovatelem.

Se započítáním těchto stupňů a specializací je v Dánsku k dispozici celkem 301 profesních kvalifikací. Hlavní programy v technických oborech trvají obvykle tři až tři a půl roku, i když rozpětí je od jednoho roku do pěti let. Obchodní programy jsou kratší, obvykle trvají dva roky.

Počtem hlavních programů, specializací a stupňů tvoří největší část OVP výroba a vývoj. Podle počtu žáků tvoří největší část obchodní programy, v nichž je zapsána čtvrtina žáků, dále stavebnictví (přestože hospodářská krize způsobila pokles počtu nových žáků) a na třetím místě potravinářství. Počet žáků je vyšší (56 %) než žáků (44 %).

Přijímání

12 základních kursů je otevřeno každému, kdo absolvoval povinnou školní docházku ve *Folkeskole* (nebo ekvivalentní vzdělávání). Nejsou žádné speciální požadavky na známky apod. Žáci mladší 18 let však musí mít buď podepsanou smlouvu o profesní přípravě s podnikem, nebo být prohlášeni za „připravené ke studiu“ na základě hodnocení všeobecného vzdělání, personálních a sociálních kompetencí buď odbornou školou, nebo místním poradenským střediskem pro mládež (*ungdommens uddannelsesvejledning*). Hodnocení bere v úvahu řadu faktorů, např. známky, motivaci a dovednost ve zvládání konfliktů, které jsou použity při sestavování individuálních plánů (*Elevplan*). Tyto požadavky se vztahují k legislativě vyžadující, aby 15–17letí mladí lidé byli ve vzdělávání, v zaměstnání nebo jiných relevantních aktivitách, a proto se nevztahuje na osoby starší 18 let.

Postup z 12 základních kursů do jednoho z hlavních programů je zaručen, protože každý žák, který

absolduje základní kurs, je oprávněn ke vstupu do jednoho z přidružených hlavních programů, kde je pro něj místo. Hlavní programy obvykle začínají přípravou na pracovišti.

Žák proto musí mít uzavřenou učební smlouvu se schváleným učebním podnikem dříve, než je přijat do hlavního programu. Školy zprostředkovávají učební místa, která musejí být vhodná. Není-li v daném programu žádné vhodné umístění, je žákům nabídnuto přijetí do jiného přidruženého hlavního programu, kde místa jsou. Další možností je, že žák uzavře učební smlouvu se školou, která organizuje praktickou přípravu sama. Žáci jsou však povinni nadále hledat vhodné učební umístění v podniku.

Přijímání do několika hlavních programů je omezeno. To má zaručit, že počty žáků jsou v souladu s potřebami trhu práce. V roce 2012 to platí pro tyto programy:

- výrobce oděvů (*Beklædningshåndværker*);
- digitální média;
- filmová a televizní produkce;
- instruktor ve fitness centrech;
- fotograf;
- kadeřník;
- kosmetik;
- mediální grafický designér;
- sekretářka ve zdravotnických službách;
- technik v divadle, na výstavách a kulturních akcích;
- veterinární ošetřovatel;
- brusič drahokamů (*Ædelsmed*).

V těchto případech jsou žáci buď přijati podle kvóty, nebo musí mít uzavřenu učební smlouvu s podnikem před zahájením příslušného základního kursu.

OVP je zdarma a žáci mají právo na učňovskou mzdu nebo na žakovský grant (pro žáky starší 18 let).

Obsah

Téměř všechny programy OVP jsou organizovány duálním systémem, kdy žáci střídají období praktické práce na pracovišti, obvykle v podniku, s obdobím školního vzdělávání.

Základní kursy probíhají převážně ve škole a kombinují teoretické vyučování ve třídě s praktickou přípravou v dílnách. Podíl přípravy v dílnách se liší podle povahy kursu, v technických programech je mnohem vyšší než v obchodních.

Hlavní programy obvykle střídají období přípravy na pracovišti a období školního vyučování v poměru 2:1, i když konkrétní rozdělení se liší podle povahy programu a individuálních potřeb žáka. Příprava na pracovišti obvykle probíhá v místním podniku. Pouze pro tři povolání se žáci připravují výhradně ve škole:

- technik stavebních montáží;

- sekretářka ve zdravotnických službách;
- webový integrátor.

Školní vyučování v hlavních programech lze rozdělit do čtyř druhů předmětů:

- Všeobecně vzdělávací předměty. Obsah všeobecně vzdělávacích předmětů (angličtiny, matematiky, dánštiny atd.) se přizpůsobuje určitému programu, např. matematika pro tesaře bude jiná než matematika pro veterinárního ošetřovatele. Mezi všeobecně vzdělávací předměty patří i další předměty, např. vývoj výrobků nebo nauka o materiálu.
- Předměty oborově specifické. Pro tesaře např. úvod do tesařských nástrojů a základní technické kreslení;
- Specializované předměty, které často staví na kompetencích poskytovaných oborovými předměty, směřují však ke specifickým pracovním funkcím. U tesaře to mohou být dřevěné konstrukce nebo tesařské nástroje 2. úrovně;
- Volitelné předměty poskytují žákům možnost získat specifické profesní kompetence pomáhající při přechodu na trh práce nebo kompetence poskytující přístup do dalšího vzdělávání, např. kompetence ve všeobecně vzdělávacích předmětech na vyšší úrovni.

Školní vyučování v hlavních programech je integrované a žáci často pracují na projektech, do nichž vkládají to, co se naučili v různých předmětech a kombinují všeobecné a specializované kompetence.

Příprava na pracovišti

Umístění na pracovišti (*praktikplads*) je založeno na smlouvě mezi učněm a podnikem. Všechny podniky poskytující profesní přípravu jsou schváleny sociálními partnery prostřednictvím příslušné oborové komise, a proto splňují předepsané požadavky, např. určitou úroveň technického vybavení a schopnost zadávat učněm různé úkoly v dané profesi. V současné době je schváleno více než 60 000 učebních podniků, které mohou poskytovat profesní přípravu alespoň v jednom oboru. Mnohé nabízejí učňovství v několika oborech.

Jakmile je podnik schválen jako učební, nemusí svou akreditaci obnovovat, pokud poskytování přípravy na pracovišti nepřerušil na pět a více let.

Školy a podniky spolu úzce spolupracují při sestavování individuálního učebního plánu pro žáky tak, aby zajistily, že učení probíhá v souladu se zákonem. Plány jsou sestavovány pro každého žáka zvlášť, protože mají skloubit přání žáka s programem profesní přípravy. Žáci mají osobní vzdělávací portfolio, které má zvýšit jejich povědomí o učebním procesu. Učební plán ukazuje vzdělávací cesty a možnosti kombinování školního vzdělávání a přípravy na pracovišti pro získání nezbytných kompetencí, zatímco dokumenty portfolio ukazují znalosti a dovednosti, které si žák osvojil.

Hodnocení

Základní kurzy jsou ukončovány projektem, který tvoří základ pro externě známkovanou zkoušku. Externí examinátoři jsou jmenováni školou. Zkouška hodnotí to, čeho žák dosáhl, ve vztahu ke kompetencím nezbytným pro vstup do zvoleného hlavního programu. Žáci dostanou vysvědčení, které ukazuje vyučovací předměty a dosaženou úroveň a tvoří základ pro vstup do hlavního programu.

V hlavním programu jsou různé formy hodnocení v průběhu kursu, včetně ústních a písemných zkoušek a teoretické a praktické projektové práce. Přesná forma hodnocení se v jednotlivých programech liší.

Programy zahrnují předmětově specifické zkoušky (např. z angličtiny nebo z matematiky) i širší hodnocení schopnosti žáka kombinovat dovednosti, kompetence a znalosti získané z programu jako celku.

Na konci každého umístění na pracovišti vystaví podnik vysvědčení ukazující, čeho žák dosáhl, pro školu, pro žáka a pro oborovou komisi.

Závěrečná zkouška, obvykle konaná v závěrečném období školního vzdělávání, se v jednotlivých programech liší. V některých případech se skládá výhradně ze školního zkoušení, jindy zahrnuje kombinaci školního zkoušení a tovaryšské zkoušky (*svendeprove*) a někdy je to jen tovaryšská zkouška konaná místní oborovou komisí. Nejobvyklejší způsob hodnocení je kombinovaný, jak pro praktické úkoly v rámci projektu, tak pro teoretické zkoušky, písemné, ústní či obojí.

Externí examinátory jmenuje místní oborová komise. Obvykle hodnotí jednotlivé žáky dva externí examinátoři ve spolupráci s učitelem. Obsah zkoušek vytváří škola v konzultaci s oborovými komisemi. Po složení tovaryšské zkoušky získá absolvent certifikát osvědčující kvalifikaci a může vstoupit na trh práce.

Zajišťování kvality

Pro zajišťování kvality odborných škol se používá autoevaluace i externí monitorování. Od 80. let došlo k posunu od podrobné regulace vstupu k rámcové regulaci výstupu. Úkolem regulace výstupu je zvýšit zaměření na výsledky a kvalitu tak, aby praxe institucí byla ve shodě s politickými cíli, a na přizpůsobování se požadavkům regionálního a místního podnikatelského sektoru na rozvoj vzdělávání a kompetencí.

Monitorování se provádí na dvou úrovních:

- **Úroveň systému.** Sleduje efektivitu 109 různých hlavních programů z hlediska zaměstnanosti absolventů. Ministerstvo pro děti a školství (*Ministeriet for Børn og Undervisning*) diskutuje s národními oborovými komisemi o programech, které nedosahují stanovených cílů, o tom, jak sladit odborné vzdělávání s potřebami trhu práce a podniknout kroky ke zlepšení;

▪ **Úroveň školy.** Monitorování je rozděleno na obsahové a finanční. První zjišťuje, do jaké míry odborné školy poskytují programy v souladu s legislativním rámcem. Druhé zjišťuje, jak škola dodržuje rozpočtová omezení stanovená ministerstvem.

V hodnocení kvality školy se zjišťuje míra úspěšného absolvování školy a složení zkoušek.

V učebních podnicích doplňují ministerské monitorování sociální partneři prostřednictvím národních oborových komisí a místních komisí. Hodnotí kvalitu absolventů, kurikulum učňovství v podnicích atd.

Nové učňovství

Od roku 2006 mohou žáci místo do základního kursu vstoupit rovnou do učebního poměru v podniku. Tato cesta se nazývá nové učňovství (*ny mesterlare*). Nové učňovství bylo zavedeno jako alternativní cesta do hlavních programů a je součástí vládní strategie pro snížení předčasných odchodů z OVP. Žáci v novém učňovství obvykle tráví první rok vzdělávání praktickou přípravou v podniku. Iniciativa je zaměřena hlavně na žáky, kteří mají potíže se školním vzděláváním nebo nemají dostatečnou motivaci ke studiu, dokud se prakticky neseznámí s oborem. Ve školním vzdělávání pak postupují podle individuálního vzdělávacího plánu.

Nové učňovství bylo zavedeno ve všech oblastech OVP, i když některé národní oborové komise rozhodly, že žáci nemohou touto cestou vstupovat do některých hlavních programů (např. elektrikář a instalatér). Škola a podnik odpovídají za plánování a organizaci formy a obsahu praktické přípravy a za vytvoření individuálního vzdělávacího plánu založeného na popisu kompetencí, které mají být získány z hlavního programu, a za hodnocení skutečné kompetence žáka.

V roce 2010 bylo v rámci „klasického“ učňovství uzavřeno 23 376 smluv, počet smluv v novém učňovství byl o hodně nižší – 1946 smluv. Ti, kdo vstupovali do nového učňovství, byli obvykle mladší. Nové učňovství bylo nepopulárnější v oblasti péče o tělo (nejvíce smluv bylo v přípravě kadeřníků) a v potravinářství.

Další profesní programy a alternativní cesty

Pro mladé lidi, kteří nevědí, jaké vzdělávání a povolání si vybrat, mají potíže s učením nebo osobní či sociální problémy, existuje několik možností. Mohou se zapsat do výrobní školy (*produktionsskole*), do základního profesní přípravy (*Erhvervsgrunduddannelse* – EGU) nebo do vzdělávání mladých lidí se speciálními potřebami (*Ungdomsuddannelse for unge med serlige behov*).

Pro mladé lidi, kteří si chtějí nechat otevřených více možností volby, existuje nedávno spuštěný program EUX – viz výše.

Základní profesní příprava (EGU)

EGU je zaměřena na nezaměstnané lidi mladší 30 let, kteří nejsou schopni absolvovat jinou formu vzdělávání tak, aby získali potřebné pro vstup na trh práce. Úkolem EGU je zlepšit jejich profesní a osobní dovednosti a inspirovat je ke vstupu na trh práce nebo do jiného vzdělávání.

Profesní příprava je celodenní a trvá v průměru dva roky. Je především praktická s malým teoretickým obsahem a kombinuje vyučování ve škole (1/3) a přípravu na pracovišti (2/3). Program přípravy je stanoven na individuální bázi a může obsahovat prvky z hlavních programů. Profesní příprava může probíhat v odborných školách, zemědělských školách, školách zdravotní a sociální péče atd., není však zakotvena v konkrétní instituci. Každé období přípravy by mělo být ukončeno jako prvek individuální přípravy, který může být akreditován pro jiné programy. Jsou vydávána podrobná prohlášení o obsahu profesní přípravy, pracovní funkci, známkách atd. Po ukončení celého programu vydává škola vysvědčení. Všechny absolvované prvky z hlavního programu mohou být později přeneseny jako kredit při vstupu do odpovídajícího programu.

Žáci dostávají mzdu v době přípravy na pracovišti a finanční podporu od státu během školního vyučování. Výše mzdy je stanovena podle kolektivní dohody v daném oborí. Poskytování základní profesní přípravy má na starosti obec, v níž žák žije.

Podstatné zvýšení počtu zapsaných žáků v roce 2009 je důsledkem lepší informovanosti veřejnosti o EGU.

Výrobní školy

Výrobní školy se zaměřují na lidi mladší 25 let, kteří neukončili středoškolské vzdělávání nebo nemohou najít cestu do dalšího vzdělávání či na trh práce. Většina z nich přichází ze základní školy nebo ze základního kursu OVP bez ukončení hlavního kursu. Úkolem výrobní školy je pomoci jim vyjasnit budoucí kariérní dráhu a poskytovat individuální poradenství.

78 výrobních škol zakládá své aktivity na dílnách a dává přednost učením se ze zkušenosti a praktické pracovní spolupráce. Dílenské předměty jsou rozmanité – od tesařství a obrábění kovů až po média nebo divadlo. Učitelé jsou kvalifikovaní řemeslníci s pedagogickým vzděláním.

Uplatňuje se hlavně učením se děláním, teoretické předměty jsou však nabízeny také, nejsou však povinné. Nezkouší se, účastníci však musí chodit na praktickou přípravu, chtějí-li zůstat ve škole po celé stanovené období.

Účast je omezena na jeden rok nebo kratší dobu. Školy jsou nezávislé instituce, dostávají však finanční prostředky od obce a státu, stejně jako účastníci. Na konci pobytu je vydáno osvědčení o absolvování, nekonej se však žádné zkoušky a nejsou udíleny známky.

Vzdělávání pro mládež se speciálními potřebami

Toto vzdělávání je určeno pro 16 až 25leté lidi s intelektuálním postižením nebo dalšími specifickými potřebami, kteří nejsou schopni absolvovat jiný program středoškolského vzdělávání, ani se zvláštní asistencí. Zákon o mladých lidech se speciálními potřebami (2007) stanovuje, že místní úřady jsou povinny nabídnout lidem se speciálními potřebami po ukončení povinného vzdělávání tříletý vzdělávací program.

Program nemusí být nutně profesní, obvykle však kombinuje všeobecné, profesní a praktické prvky. Tříletý program začíná 12týdenním objasňovacím obdobím, během něhož je načrtnut individuální vzdělávací plán ve spolupráci s poradenskou službou, žáky a jejich rodiči. Záměrem je, aby si žáci osvojili personální, sociální a vzdělávací kompetence, které jim umožní vést pokud možno samostatný a aktivní život a možná přístup do dalšího vzdělávání nebo zaměstnání. Při přípravě žáků na dospělý život má program nejen pokračovat ve vzdělávání, nýbrž i seznamovat žáky s každodenními praktickými zkušenostmi a rozvíjet je po sociální stránce. Vzdělávací plán tak může sestávat z období strávených v různých institucích včetně odborných škol, výrobních škol, lidových osvětových škol, pokračovacích škol a škol domácího hospodaření i na různých pracovištích. Při ukončení školy dostanou žáci doklady o získaných kompetencích.

Kombinované odborné a všeobecné vzdělávání (EUX)

Toto vzdělávání bylo zavedeno v roce 2010 a nabízí možnost získat kvalifikaci umožňující přístup do vysokoškolského vzdělávání i na kvalifikovaný trh práce. Program je stále v raném stadiu a je zatím nabízen ve spojení se 17 hlavními programy na několika odborných školách. Programy vytvářejí příslušné národní oborové komise a schvaluje je Ministerstvo pro děti a školství. Délka programů se různí tak, jako u hlavních programů, budou však delší než standardní OVP.

Odborné vzdělávání na terciární úrovni

Několik programů krátkého dalšího vzdělávání (*kort videregående uddannelse* – KVVU) trvajících dva až dva a půl roku nabízí devět nových (založených v roce 2009) obchodních a technických odborných akademií (*erhvervsakademier*). Absolventi získají titul z odborné akademie (*erhvervsakademigrad* – AK). Středně dlouhý odborný bakalářský program trvá tři až čtyři roky a nabízí ho sedm vysokých škol (založených v roce 2010

spojením stávajících škol z různých oblastí). Absolventům se udělují odborné bakalářské tituly. Přijímací požadavky pro oba druhy programů se buď vztahují ke střednímu odbornému vzdělání, nebo střednímu všeobecnému vzdělání spojenému s praxí na trhu práce. Určité programy vyžadují vyšší úroveň všeobecného vzdělání, takže absolventi odborných škol si ho musí doplnit. KVVU může poskytovat přístup do dalšího diplomovaného programu v akademii, jehož absolventi mohou získat profesní titul, který je ekvivalentem bakalářského titulu ve stejném oboru. Odborný bakalářský titul může poskytovat přístup do některých univerzitních magisterských programů. OVP však neposkytuje přímý přístup do univerzitních bakalářských programů.

KVVU, odborné bakalářské a diplomové programy kvalifikují studenty pro výkon praktických úkolů na analytickém základě. Kromě teoretických vyučovacích předmětů jsou programy obvykle ukončovány projektovou zkouškou a vždy je jejich součástí příprava na pracovišti.

Příklady programů KVVU (celkem 25):

- dentální hygienista,
- elektrikář instalací,
- multimediální designér,
- laboratorní technik,
- marketingový management.

Osmdesát odborných bakalářských programů obsahuje například programy pro tato povolání:

- učitel ve škole,
- porodní asistentka,
- rentgenolog,
- ošetřovatel,
- organizátor volného času,
- softwarový vývojář,
- novinář,
- sociální pracovník,
- řada různých strojírenských programů.

V roce 2010 se do KVVU zapsalo 21 100 studentů a do odborných bakalářských programů 70 400 studentů. Obě čísla znamenají výrazný nárůst oproti předšlým letům. Data Eurostatu ukazují, že většina studentů ve vysokoškolském vzdělávání na úrovni ISCED 5 je v Dánsku klasifikována v rámci ISCED 5A (84,7 %) a jen 12,2 % jsou umístěna v rámci ISCED 5B. Odborné bakalářské programy se sice zaměřují na určitá povolání, jsou však klasifikovány na úrovni ISCED 5A. Čísla jsou konzistentní s průměrem EU.

Programy jsou financovány státem a jsou součástí vysokoškolského vzdělávacího systému.

Do podzimu roku 2011 byla odpovědnost za vysoké školství rozdělena mezi Ministerstvo pro děti a škol-

ství (KVU a odborné bakalářské studium) a Ministerstvo pro vědu, inovace a vysokoškolské vzdělávání (*Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser*), které mělo na starosti univerzity. Nová vláda však přesunula i KVU a odborné bakalářské studium pod Ministerstvo pro vědu, inovace a vysoko-

školské vzdělávání. To by mělo napomoci lepší přístupnosti na terciární úrovni.

Pramen: Cedefop. Vocational education and training in Denmark : short description. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2012. 85 s. ISBN 978-92-896-1085-8. Sg. 5659 http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4112_en.pdf

Dánské školství před 15 lety

Pro srovnání otiskujeme část článku ze Zpravodaje č. 4/1997, který byl napsán po týdenním pobytu v Dánsku v rámci výměnného programu Arion.

V případě neúspěchu neselhává v dánském pojetí žák, ale systém.

Tento názor prolíná celým školským systémem. Všude se projevuje snaha pomoci, vyhovět, přizpůsobit učení možnostem žáka. Očekává se, a zdá se, že oprávněně, že i výsledky pak budou lepší.

▪ **Program *Bridge Building*** (budování mostů) byl vytvořen s úmyslem pomoci žákům 10. (nepovinného) ročníku *Folkeskole* v rozhodování o směru dalšího studia. V praxi je program realizován dvěma způsoby. První způsob spočívá v tom, že v průběhu celého 10. ročníku žáci chodí tři dny v týdnu do *Folkeskole* a dva dny v týdnu tráví v některé ze tří středních škol, tzn. v gymnáziu, v obchodní škole (HHX) nebo v technické škole (HTX). Druhý způsob soustřeďuje pobyt v některé střední škole do čtyř týdnů absolvovaných vcelku. V obou případech program umožňuje, aby si žáci *Folkeskole* udělali představu o studiu na středních školách a teprve potom se rozhodovali. V době strávené ve střední škole se učí předmětům 1. ročníku dané školy. Pokud si pak zvolí studium na této škole, absolvované učivo se opakuje. Program *Bridge Building* závisí na dobrovolné spolupráci mezi *Folkeskole* a středními školami. Některé *Folkeskole* mají dohodu pouze s některými typy středních škol, takže si žáci nemohou zkusit všechny tři možnosti.

Program *Bridge Building* byl zahájen v roce 1993 v rámci akčního plánu *Vzdělávání pro všechny*. Jeho účinnost je zatím těžké objektivně posoudit, protože ve školách panují velmi rozdílné názory. Někteří pedagogové se domnívají, že program snižuje procento žáků, kteří nedokončí studium na střední škole a odcházejí často již z 1. ročníku, a že absolvováním 10. třídy si žáci ujasní svou volbu a jejich další studium je pak cílevědomější. Jiní jsou názoru, že 10. třída je ztrátou času, protože jen opakuje učivo z předchozích ročníků a v *Bridge Building* se zase učí to, co se bude opakovat v 1. ročníku střední školy. Tvrdí, že lepší žáci středních škol jsou ti, kteří přišli přímo z 9. ročníku.

▪ **Spolupráce škol se sociálními partnery** se týká středních odborných škol (HHX a HTX) a odehrává se na místní úrovni. Školy spravuje řídicí výbor, v němž jsou

zástupci zaměstnavatelů, odborů a obecních úřadů. Výbor definuje poslání a úkoly školy a rozhoduje o kurikulu. Zaměstnavatelé sdělují školám požadavky na vědomosti a dovednosti absolventů. Objeví-li se v těchto požadavcích nové technologie, jdou učitelé na staž do podniku, aby se naučili tomu, co potom budou předávat žákům. V současné době je nezaměstnanost mladých lidí v Dánsku nižší než celková nezaměstnanost a v některých povoláních (např. v elektro-oborech) mají absolventi škol velmi dobré vyhlídky.

▪ **Otevřené vzdělávání pro mládež** bylo uzákoněno v roce 1994. (V Dánsku je zvykem věci nejprve ověřit v praxi a pak vtělit do zákona.) Je určeno pro mladé lidi, kterým nevyhovuje studium na běžných školách. V systému otevřeného vzdělávání lze pro každého vytvořit individuální program. Poradci nejprve rozeberou přání, možnosti a nedostatky potenciálních žáků a pak je vedou v průběhu celého studia, které může trvat dva až tři roky. Do tohoto systému se organicky včlenily tzv. výrobní školy. V nich si žáci (ve věku 16-25 let) vybírají vyučovací předměty podle svého zájmu a potřeb. Většinou začínají s praktickou prací a matematiku, dánštinu apod. si přibírají později, až pochopí, že bez nich nemohou naplnit své profesní ambice. Zpočátku měly výrobní školy nevalnou pověst zařízení pro problémovou mládež. Nyní se jejich image zlepšuje díky dobrým výsledkům, které dosahují, a také proto, že nabízejí přípravu ve zcela nových oborech (*multimédia*), která zatím není k dispozici jinde. Výrobní školy smejí své výrobky prodávat jen za tržní ceny, takže musí obstát v konkurenci.

▪ **Další vzdělávání učitelů** probíhá též ve Státním středisku pro inovace v pedagogice. Úkolem střediska je rozvíjet nové přístupy a ideje týkající se výuky v 8.-10. ročníku *Folkeskole*. Ve středisku je škola pro žáky 8.-10. ročníku (dvě třídy z každého ročníku), do níž jsou žáci vybíráni losem. Ve škole se v praxi ověřují nové postupy. Ve středisku probíhají kurzy pro učitele a žáci navštěvují tzv. městečko mladých (*Ungdomsbyen*), kde pracují ve fiktivních firmách (v bance, na poště atd.).

Anna Konopásková